

Treće poglavlje – Upoznavanje ljudskih prava

Uvod

Ilustracija prikazuje niz predmeta koje su poznati djeci i mladima. Svaki može predstavljati simbol ljudskih ili dječijih prava – šator (odmor), kišobran (zaštita), tanjir sa hranom (fizičke potrebe), knjige (obrazovanje, sloboda misli), plišani medvjedić (odmor i igra), zastava (državna zaštita građanskih prava), kutija sa prvom pomoći (zdravstvena skrb), koverta (sloboda komunikacije i izražavanja), kuća (privatnost). Globus može predstavljati ideju zaštite ljudskih prava za svako ljudsko biće. Simboli su raspoređeni zaigrani, jedan iznad drugoga, i možemo ih zamisliti kako se vrte u krug. Na ovakav način, povezani su kako bi tvorili cjelinu koja predstavlja više od svojih dijelova. Ako bismo uzeli jedan dio, cjelina bi se srušila.

Slika je primjer koji pokazuje koliko su moćni naočigled vrlo jednostavni simboli. Tražiti simbole za ljudska prava je zadatak koji se može dodijeliti mlađim učenicima kao i starijima. Naravno, to im omogućava da povezuju svoje lično iskustvo sa ljudskim pravima te im omogućava da istražuju značaj ljudskih prava za njihove živote. Nekoliko pristupa u zadacima ovog poglavlja slijedi ovakav pristup.

Zadaci u ovom poglavlju odnose se na ljudska prava – ključna tema obrazovanja za ljudska prava. Druga poglavlja, kao što je ono o vrijednostima, naglašavaju podučavanje kroz ljudska prava – sa ljudskim pravima kao pedagoškom vodiljom. Ovi zadaci se usredotočuju na podučavanje o ljudskim pravima:

- poznavanje ljudskih prava: učenici detaljno znaju jedno ili nekoliko ljudskih prava te razumiju osnovne principe
- čitati ljudska prava polako i pažljivo jer je svaka riječ važna;
- povezivanje ljudskih prava sa svakodnevnim životom, učenici razmatraju svoja lična iskustva i svoje želje i potrebe kroz perspektivu ljudskih prava.

Ovaj je pristup prikladan učenicima svih godina.

Nekoliko zadataka su primjeri učenja zasnovanog na zadacima. Učenici izrade poster ili kutiju s blagom i stvaraju simbol koji predstavlja određeno ljudsko pravo. Zadaci u kojima se pribjegava kreativnim vještinama učenika, predstavljaju promjenu u odnosu

na standardno učenje iz udžbenika.

Svi zadaci zahtijevaju pomno razmišljanje u razredu. Učenici trebaju razumjeti da se ljudska prava mogu prekršiti i da iz tog razloga moraju biti pod zaštitom zakona kao i sredstvima njegovog provođenja zakona (policija, kazneni sistem).

Sa starijim učenicima moguće je učiniti neke dodatne korake. Ljudska prava su temeljna prava, što znači da ni jedna javna vlast ne može davati ta prava niti je u poziciji da ih oduzme od nas.

Učenici trebaju znati o osnovnim poveljama ljudskih prava kao što su Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava. Moraju razumjeti da su naša prava ograničena pravima drugih. Sami trebamo razumjeti zašto, a ukoliko je potrebno, zakonodavci i sudije će morati odlučiti. Kao što izvještaji Vijeća Europe i nevladinih organizacija pokazuju, država također može biti prijetnja ljudskim pravima. U takvim slučajevima, građani se mogu obratiti nacionalnim ustavnim sudovima ili Evropskom sudu za ljudska prava u Strasbourgu.

Vježba 3.1. – Plakat ljudskih prava

Obrazovni ciljevi

Učenici razumiju sljedeće aspekte ljudskih prava: njihova osnovna struktura (ko uživa ljudsko pravo - sadržaj – sredstva provođenja); problem kršenja ljudskih prava; sredstva za zaštitu ljudskih prava.

Učenici vježbaju svoje vještine čitanja.

Učenici razvijaju svoje kreativne vještine.

Resursi

Veliki listovi papira, A4 papir u raznim bojama, hemijske olovke, makaze, ljepljivo, stari časopisi i novine, slike i fotografije, tekst Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava ili Opće deklaracije o ljudskim pravima.

Postupak

1. Učenici formiraju grupu od četiri.
2. Nastavnik daje svakoj grupi po jedan članak koji predstavlja ljudsko pravo. Stariji učenici mogu odlučiti na kojem članku žele raditi te zbog čega su baš njega izabrali (vidjeti korak 4).
3. Svaka grupa priprema plakat o ljudskim pravima. Plakat se sastoji od sljedećih dijelova:
 - a. Naslov koji sadrži ljudsko pravo;
 - b. tekst iz Evropske konvencije o ljudskim pravima ili Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima;
 - c. slika koja simbolizira ljudsko pravo (npr. auto koji može predstavljati slobodu kretanja ili zatvorena vrata što predstavlja pravo na privatnost);
 - d. Analiza strukture ljudskog prava (za napredne razrede), u kojima se govori o:
 - osobama koje uživaju to pravo;
 - sadržaju (šta pravo štiti ili pruža);
 - načini primjene ili prisilog provođenja;³
 - e. simbol (npr. točak koji može predstavljati slobodu kretanja ili usta što predstavlja slobodu izražavanja).
4. Grupe prikazuju plakate te o njima raspravljaju u razredu.

Dodatak

Plakat također može sadržavati primjere kršenja ljudskih prava i načine kako se, odnosno, kako bi se trebala provoditi.

Varijacija

Kako je ranije već spomenuto, struktura plakata može varirati prema starosti grupe i nivoa poznavanja ljudskih prava. Ovaj zadatak služi kao uvod ili primjena.

Kada se priprema za napredniji razred, zadatak može uključivati aspekte ljudskih prava poput: davanje individualne slobode, zaštita jednakosti, pružanje socijalnih prava. Ova prava se mogu odnositi na „generacije“ ljudskih prava.

3. Vidjeti Yves Lador, *Vodič za nastavnike Evropske konvencije o zaštiti ljudskih pravima*, Geneva/Strasbourg, 1997, str. 53f (kako se stvara ljudsko pravo?).

Kad se samostalno koristi, ovaj zadatak može dovesti do izoliranog akademskog pristupa koji se fokusira na jedno ljudsko pravo. Stoga se preporučuje kombinirati ovaj zadatak s drugima koji se tiču ljudskih prava, na primjer lično iskustvo učenika, pitanja kršenja i primjene ljudskih prava te rasprava o univerzalnoj prirodi ljudskih prava.

Vježba 3.2. - Špage

Obrazovni ciljevi	Svrha ovog zadatka je predstaviti globalnu perspektivu našeg zajedničkog porijekla i našeg zajedničkog doma kao uvod u obrazovanje za ljudskog prava. Svi ljudi imaju isto porijeklo, sa iste su zemlje i imaju ista prava bez obzira gdje žive i u kakvoj situaciji žive. Ovaj zadatak vizualizira velike figure kako bi bile razumljive djeci.
Napomena oko metode	Ovaj zadatak posebno se ističe jer umjesto grupnog rada pruža model u kojem nastavnik predaje lekciju.
Resursi	Dva komadića špage dužine 4,8 i 6,7 7 metara, karta svijeta ili globus.

Postupak

1. Nastavnik pokazuje učenicima uže dugačko 4,8 metara i pita ih šta misle koliko je uže dugačko. Kada se učenici slože da je uže dugačko 4,8 metara, onda ih pita koliko to iznosi milimetara.
2. Dužina užeta od 4.800 milimetara može simbolizirati istoriju naše planete, s obzirom da je zemlja približno stara 4.800 miliona godina.
3. Nastavnik se vraća na postanak planete i prolazi kroz glavne događaje u istoriji zemlje, s tim da 1 milimetar predstavlja 1 milion godina. Koliko dugo su ljudi na zemlji? Nastavnik pokazuje posljednjih 1-2 milimetara i poredi ih sa ostatkom užeta. Možda ljudska bića nisu toliko važna? Možda bismo trebali biti vrlo obazrivi prema planeti na kojoj živimo?
4. Nastavnik priča učenicima nešto malo o istoriji čovječanstva. Prema trenutnim saznanjima ljudski život prvi put se pojavio u Africi. Na početku, svi smo bili Afrikanci! Onda je čovječanstvo migriralo iz Afrike i konačno ljudi su naselili cijelu planetu. Danas postoji mnogo zemalja i različitih grupa koje govore puno različitih jezika i koje imaju različite kulture i religije, ali u konačnici svi smo jednaki.
5. Nastavnik pokazuje učenicima drugi komad užeta. Koliko je on dugačak? Danas na svijetu živi 6,7 milijardi ljudi.⁴ Stoga, 1 milimetar dužine užeta odgovara 1 milionu ljudi. Na užetu pokazuje veličinu nekih velikih zemalja. Koliko je velika naša zemlja? Neki ljudi dijele svijet na „naše ljude“ i „strance“. Uže pokazuje da su većina ljudi „stranci“! Ali svi mi dijelimo planetu kao naš dom i moramo naučiti kako živjeti zajedno. Zemlje svijeta, kroz organizaciju Ujedinjenih nacija, odlučile su da uprkos činjenici da smo različiti i živimo na različitim mjestima, posjedujemo ista prava.

Dodatak

Na temelju ovog uvoda nastavnik može raspravljati o pitanjima okoliša, ljudskim pravima općenito, predrasudama i stereotipima (vidjeti poglavlje „Doživljavanje drugih“), geografskim pitanjima i međunarodnim odnosima.

4. Nastavnik treba voditi računa i o ovoj brojci i prilagoditi dužinu komada užeta prema broju stanovnika, 6, 7 milijardi je bilo kada je štampana ova knjiga (2008).

Vježba 3.3. – Drvo ljudskih prava

Obrazovni ciljevi Učenici razvijaju konceptualni okvir kako bi sudili o ljudskim pravima.

Materijali Olovke u boji, veliki listovi papira koji će se postaviti na zid.

Postupak

1. Nastavnik dijeli učenike u male grupe od tri do pet.
2. Nastavnik traži od učenika da nacrtaju jedno lijepo drvo i da ga imenuju „Naše drvo ljudskih prava“. Na donjem djelu stabla trebali bi napisati „ljudska prava“.
3. Nakon toga bi na grane drveta trebalo staviti neke ključne koncepte za koje učenici misle da su uključeni, ili koji bi trebali biti uključeni u ljudska prava. Oko tih grana može se staviti mnogo drugih grana sa stvarima za koje učenici misle da su povezane sa glavnim granama.
4. Nakon određenog vremena, grupe stavljaju svoje crteže na zid i objašnjavaju šta su napravili. Napravljeni plakati mogu ostati na zidu neko vrijeme. Poslužiće kao ukras a također se mogu se koristiti i za neke druge lekcije.

Dodatak

Nakon što smo naučili nešto o idejama učenika o ljudskim pravima, možemo detaljnije proučavati ljudska prava ili dječija prava i zaključiti u kojoj mjeri stvarna prava odgovaraju pravima koja su učenici zapisali.

Vježba 3.4. – Vožnja balonom

Obrazovni ciljevi	<p>Učenici postaju svjesni univerzalnih vrijednosti u ljudskim pravima. Razumiju da su neka prava indirektno sadržana u drugima, unutar sistema ljudskih prava, razlika je u tome da li su određena ljudska prava zaštićena ili ne.</p> <p>Učenici razumiju da su ljudska prava neotuđiva i da proizvoljno ukidanje ljudskih prava predstavlja put ka diktaturi.</p>
Napomena	Ova igra može se koristiti kao uvod na početku časa ili na kraju kao zadatak.
Resursi	Olovke i papir, po mogućnosti veliki listovi papira koji se mogu staviti na zid, popis prava koja se mogu odbaciti/ili kojima se može dati prioritet.

Postupak

1. Nastavnik upravlja igrom. Učenici su raspoređeni u grupe od četiri do šest. Svaka grupa dobiva plakat i markere. Učenici crtaju veliki balon iznad okeana ili lokalnog krajolika. Balastne vreće s pijeskom predstavljaju deset ljudskih prava koja su zalijepljena na plakat (pogledati listu u daljem tekstu).

2. Sada igra počinje. Učenici se trebaju zamisliti kako putuju u Balonu ljudskih prava. Balon počinje propadati i putnici trebaju izbaciti nešto balasta kako bi izbjegli nesreću.

Zadatak učenika je da odrede prioriteta ljudska prava koja su predstavljena u balastnim vrećama. Koristit će slijedeće kriterije: Da li je neko pravo indirektno sadržano u drugom? Da li je neko pravo od posebne važnosti za demokratiju ili za naše lične potrebe?

3. Međutim, balon i dalje tone i potrebno je izbacivati dodatni balast u pravilnim razmacima. Učenici moraju baciti dodatne vreće s balastom. Nakon što su odbacili četiri ili pet vreća balon se sigurno prizemljuje.
4. Razmišljanje u plenumu. Svaka grupa predstavlja cijelom razredu svoju listu i objašnjava (neke od) svojih prioriteta. Liste se potom mogu porediti. Postoje li velike razlike? Također bi trebalo govoriti o radu u grupama. Da li je bilo teško složiti se? Da li je bilo teško dati prioritet nekim pravima u odnosu na druga? Nadajmo se da se mogu složiti kako su sva ljudska prava važna ali da ljudi mogu imati različite prioritete u situacijama kada moraju birati.

U kvalitetnom ustavu, ukidanje bilo kojih od tih prava uzrokovalo bi ozbiljnu štetu demokratiji. Ljudska prava su prirodna prava i stoga neotuđiva. Na temelju toga može se reći da je vožnja balonom zapravo simulacija situacije za koju se nadamo da se nikad neće dogoditi – vladavina diktature.

Ako učenici počnu preispitivati pravila igre po ovim osnovama, može se smatrati da je obrazovni cilj ispunjen.

Moguće je produžiti razmišljanje tako što se provjerava koja od ovih prava su uključena u ustav zemlje i kako se ta prava štite.

Dodatak

Kada se ovaj zadatak radi s mlađim učenicima, komadi balasta –prava- trebali bi se zamijeniti sa stvarima koja su poznatija učenicima, na primjer „slobodni izbori“ mogu se zamijeniti sa „igračkama“. Tokom objašnjavanja ovi predmeti mogu se povezati s dječjim pravima.

Materijali

Informacije

Balast u balonu sastoji se od sljedećih prava:

- slobodni izbori
- sloboda vlasništva
- jednakost žene i muškarca
- čisto i zdravo okruženje
- pristup zdravoj hrani i čistoj vodi
- pravo na obrazovanje
- sloboda misli savjesti i vjere
- odjeća i dom za sve građane
- privatni život bez uplitanja
- sloboda kretanja.

Vježba 3.5. – Želje i potrebe

Obrazovni ciljevi	Učenici razumiju razliku između stvari koje žele i onoga što im je stvarno potrebno.
Resursi	Papir, olovke, makaze.

Postupak

1. Nastavnik traži da učenici na papir nacrtaju nekoliko stvari za koje smatraju da im je potrebno (nastavnik može pripremiti papire prije lekcije ili može dopustiti učenicima da sami izrežu papire). Svaki od njih može nacrtati otprilike 8-10 crteža.
2. Kada su crteži gotovi, nastavnik dijeli učenike u grupe.
3. Svaka grupa mora se složiti da zadrži samo pet crteža. Samo pet najvažnijih stvari može ostati na stolu. Nakon toga grupe moraju jedna drugoj objasniti zašto su baš tako izabrale. Jesu li sve izabrale isto?

Dodatak

Nastavnik vješa štrik za veš preko cijelog razreda i stavlja crteže na štrik. Zatim raspravlja s razredom koje slike se mogu ukloniti, stvari koje nam stvarno nisu potrebne. Na kraju na štriku treba ostati samo pet crteža. Mogu li se učenici složiti o kojih pet je riječ?

Vježba 3.6. –Kutija s blagom

Obrazovni ciljevi

Ovo je zadatak za djecu mlađu od šest godina. Oni razumiju da djeca imaju prava, postaju svjesni da ta prava postoje i da je važno poštovati ta prava.

Resursi

Kutija s blagom je izvanredno lijepa kutija koju djeca sama ukrašavaju i napune (novinskim člancima, UNICEF-ovim piktogramima koji ilustriraju dječja prava, lutkama i različitim predmetima).

Postupak

1. Na početku kutija sadrži:
 - dva piktograma koja predstavljaju pravo na jednakost i pravo osoba sa fizičkim i psihičkim invaliditetom na pomoć;
 - dvije lutke koje predstavljaju djecu iz Gvatemale.
2. Sakupljajući predmete koji predstavljaju prava djeteta i njihovim stavljanjem u kutiju s blagom, djeca razumiju koliko su ta prava važna. Rad na kutiji s blagom trebao bi trajati do kraja osnovne škole.
3. Pored velike kutijom za cijeli razred, svaki učenik bi trebao imat svoju malu kutiju s blagom.